

Ιβάν Κλειών «ο μουσικός» 1916

Το κεντρικό θέμα του σημερινού τεύχους της ΟΥΤΟΠΙΑΣ είναι ένα αφιέρωμα στη ρωσική πρωτοπορία. Αφορμή υπήρξε η έκθεση της Συλλογής Κωστάκη που παρουσιάζεται στην Εθνική Πινακοθήκη (6 Δεκεμβρίου 1995 έως 8 Απριλίου 1996).

Γιατί αυτό το αφιέρωμα; Όχι βέβαια για να μην απονείασουμε από τη σχετική αρθρογραφία. Και φυσικά σκοπός μας δεν είναι να θυμίσουμε τα επιτεύγματα της «χαμένης Ιερουσαλήμ». Ελιχειρήσαμε να συγκροτήσουμε το μικρό αυτό αφιέρωμα, επειδή το κίνημα της ρωσικής πρωτοπορίας μας ενδιαφέρει σήμερα: αντιστοιχεί, σχετίζεται ή απαντά σε σημερινά προβλήματα της τέχνης, και ειδικά των εικαστικών τεχνών.

Πρωτοποριακά κινήματα στην προεπαναστατική Ρωσία και μετά την Επανάσταση διαμορφώθηκαν όχι μόνο στο χώρο των εικαστικών τεχνών, αλλά και στον κινηματογράφο, στο θέατρο, στην αρχιτεκτονική, στην ποίηση και στη μουσική. Τα κινήματα αυτά ήταν εικονοκλαστικά. Εδημιούργησαν νέες μορφές με παγκόσμια ακτινοβολία. Άλλοτε επηρεάστηκαν από αντίστοιχα κινήματα στη Δύση, και άλλοτε προηγήθηκαν απ' αυτά. Μετά το 1917, αλλά και πριν, ένα μεγάλο μέρος των πρωτοπόρων καλλιτεχνών συμπορεύτηκε με την Επανάσταση. Αυτό είχε ως συνέπεια να εμπλουτιστεί το κοινωνικό περιεχόμενο των πρωτοποριακών μορφών. Με τους νέους θεσμούς άλλαξε επίσης η σχέση της τέχνης με το κοινό και ενισχύθηκε ο κοινωνικός χαρακτήρας της.

Φυσικά τα πρωτοποριακά κινήματα δεν ήταν ομοιόμορφα, ούτε ως προς τις αισθητικές αναζητήσεις τους, ούτε ως προς τη στάση τους απέναντι στην κοινωνική πρωτοπορία. Οι διαμάχες ανάμεσα στις σχολές ήταν έντονες, ενώ η σχέση τους με τη νέα εξουσία δεν ήταν πάντοτε ομαλές. Τέλος, η εργατική τάξη δεν αναγνώρισε πάντα ως δικά της αυτά τα κινήματα. Το σημερινό αφιέρωμα θα ήταν αδύνατο να φωτίσει έστω και τις κύριες πλευρές του προβλήματος της ρωσικής πρωτοπορίας. Προσπαθήσαμε συνεπώς να παρουσιάσουμε, στο μέτρο του δυνατού, ορισμένα από τα ρεύματά της, και να αναδείξουμε ομοιότητες, διαφορές και αλληλεπιδράσεις. Στο αφιέρωμα περιλαμβάνονται δυο συνεντεύξεις: Μία με την Άννα Καφέτση, οργανώτρια της έκθεσης και μία με το συλλέκτη Γ. Κωστάκη, δημιουργό της ομώνυμης Συλλογής. Στη συνέχεια δημοσιεύεται ένα άρθρο του Γ. Οικονόμου για μια από τις κύριες φάσεις της πρωτοπορίας στο χώρο των εικαστικών τεχνών: το σουπερματισμό. Ακολουθεί ένα κείμενο του Άρκιν, για την τέχνη του ακτικεμένου, όπου διατυπώνεται μια διαφορετική άποψη. Αλλά όπως σημειώθηκε ήδη, η ρωσική πρωτοπορία δεν περιορίστηκε στις εικαστικές τέχνες. Το άρθρο του Σ. Πατσαλίδη αναφέρεται στο θέατρο και αναδικνύει, μεταξύ άλλων, τη συνεργασία του θεάτρου με τη ζωγραφική. Στη συνέχεια το

άρθρο του Μαλέβιτς αναφέρεται στον κινηματογράφο και ειδικά στη σχέση του με τη ζωγραφική, ενώ το άρθρο του Α. Παγουλάτου αναφέρεται στην πρωτοπορία στο χώρο της ποίησης και ειδικά στο ρωσικό φουτουρισμό. Τέλος ο Ε. Ματθιόπουλος ερευνά το πρόβλημα της υποδοχής των νέων αυτών ρευμάτων στην Ελλάδα.

Στο σημερινό τεύχος δημοσιεύονται επίσης τέσσερις μελέτες: Η μελέτη του καθηγητή Μπουροδήμου αναφέρεται στην κατάσταση του λεκανοπεδίου της Αττικής σε σχέση με τις πλημμύρες και στα έργα που πρέπει να γίνουν για να ανακοπεί η καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος. Στο κείμενο του Π. Μαρτινίδη «Η κατοικία είναι αλλού» αναλύονται κριτικά οι σημερινές τάσεις της αρχιτεκτονικής. Ο συγγραφέας οραματίζεται ένα άλλο είδος κατοικίας, η οποία «δεν θα διαφεύγει μονίμως σε ένα ανεκπλήρωτο “αλλού”». Τα επόμενα δύο μελετήματα αναφέρονται στο χώρο της λογοτεχνίας. Ο Χρ. Δεσμειντζόπουλος επιχειρεί μια «κατά Μπαχτίν ανάγνωση του ληστρικού λαϊκού μυθιστορήματος», ενώ ο Ν. Ξένιος αναζητά την «έλευση του προσώπου» στην αρχαία ελληνική ποίηση.

Τέλος, στο σημερινό τεύχος περιλαμβάνονται τρία επίκαιρα κείμενα για τα ελληνοτουρκικά, το γαλλικό Δεκέμβρη και της φυλακές, καθώς και μια σύντομη αναφορά στον Μιχάλη Ράπτη. Το τεύχος ολοκληρώνεται με το «χρονικό του βιβλίου».

Το σημερινό τεύχος εικονογραφείται με έργα της ρωσικής πρωτοπορίας. Την επιλογή των έργων και την καλλιτεχνική επιμέλεια του τεύχους έκανε η ζωγράφος Μαρία Κοκκί-νου.

Έργα του Καζιμίρ Μαλέβιτς παρουσιάστηκαν επίσης στο τεύχος αρ. 14 της Οντοπίας απ' αφορμή το αφιέρωμα στο ρωσικό κινηματογράφο. Τα έργα του Πάβελ Φιλόνοβ παρουσιάστηκαν στο προηγούμενο τεύχος της Οντοπίας αρ. 18.

Εικόνα εξωφύλλου: Λιουμπόβ Πόποβα, Χωροδυναμική κατασκευή, 1921

Οπισθόφυλλο: Ιβάν Κλιούν, Σφαιρική κατασκευή, 1921-25

Δεύτερη σελίδα εξωφύλλου: Λιουμπόβ Πόποβα, Χωροδυναμική κατασκευή, 1922

Τρίτη σελίδα εξωφύλλου: Ιβάν Κλιούν, Σφαιρική κατασκευή, 1922